

Atsiliepinimas apie Lenkijos geografijos vadovėlį „Puls Ziemi“ ir jame esamą informaciją apie Lietuvą

Roman Malarz, Puls Ziemi – 220 p., Warszawa, 2010. Geografijos vadovėlis skirtas 3 gimnazijos klasei, parengtas pagal naują mokymo programą.

Pirmas skyrius – Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski (Lenkijos geografinė padėtis ir gamtinė aplinka) – 46 psl., 10 poskyrių. Šiame pirmame skyriuje nagrinėjama Lenkijos geografinė padėtis (geografinės koordinatės, sienų ilgiai, laiko juostos), pateikiama Lenkijos geologinė sąranga ir apibūdinamos geologinės eros. Nagrinėjamas Lenkijos apledėjimas ir jo sukurtos reljefo formos, naudingųjų iškasenų kilmė, įvairovė ir pasiskirstymas Lenkijos teritorijoje. Apibūdinamas klimato tipas ir klimato skirtumai Lenkijoje, paviršiniai ir požeminiai vandenys, Baltijos jūros gamtinės sąlygos bei ūkinės galimybės. Pateikiami skirtingų Lenkijos teritorijos vietų vyraujantys dirvožemio profiliai, apibūdinama laukinė Lenkijos augalija ir gyvūnija.

Antras skyrius – Obszar, ludność i urbanizacja w Polsce (Lenkijos plotas, gyventojai ir urbanizacija) – 27 psl., 7 poskyriai. Antrame skyriuje nagrinėjamas Lenkijos administracinis suskirstymas, gyventojų skaičiaus kaita XX ir XXI am., jų amžiaus ir lyties struktūra, gyventojų pasiskirstymas ir tankumas valstybės teritorijoje, išorinė ir vidinė lenkų migracija, teigiamos ir neigiamos migracijos priežastys, Lenkijos gyventojų etninė struktūra ir jos pokyčiai per pastarąjį šimtmetį, gyventojų religinė sudėtis. Apžvelgiama Lenkijos darbo rinkos struktūra bei nurodomos jos problemos, išanalizuojami šiuolaikiniai šalies urbanizacijos procesai, pateikiamos priežastys ir didmiesčių problemos.

Trečias skyrius – Rolnictwo w Polsce (Lenkijos žemės ūkis) – 14 psl., 3 poskyriai. Trečiame skyriuje analizuojami Lenkijos žemės ūkio vystymosi veiksniai (gamtiniai ir visuomeniniai), Lenkijos žemės ūkio kultūrų struktūra ir auginimo arealai, gyvulininkystės ypatumai, struktūra ir naminių gyvulių auginimo arealai.

Ketvirtas skyrius – Przemysł w Polsce (Lenkijos pramonė) – 13 psl., 3 poskyriai. Ketvirtame poskyryje nagrinėjamos svarbiausios Lenkijos apdirbamosios pramonės šakos, pramonės pokyčiai, nustatomi šalies pramoniniai rajonai. Analizuojama kalnakasyba, energetika ir elektroenergetika.

Penktas skyrius – Usługi w Polsce (Lenkijos paslaugos) – 24 psl., 5 poskyriai. Penktame skyriuje nagrinėjama Lenkijos paslaugų sfera. Aptariama paslaugų sferos reikšmė ir jos pokyčiai. Kalbama apie transporto rūšis (sausumos - automobilių, geležinkelių, vamzdynų, vandens ir oro), kelių tinklus, mazgus, reikšmę šalies ūkiui. Apibūdinamos ryšio, turizmo paslaugos bei analizuojama Lenkijos užsienio prekyba (užsienio prekybos balansas, prekybos partneriai, eksporto ir importo produkcija).

Šeštasis skyrius – Degradacja i ochrona środowiska w Polsce (Lenkijos aplinkos apsauga) – 10 psl., 2 poskyriai. Šeštame skyriuje nagrinėjama aplinkos (oro ir vandens) tarša bei ją sukeltantys veiksniai. Kalbama apie šalies aplinkos apsaugą, saugomų teritorijų rūšis, pateikiami sėkmingos rekultivacijos pavyzdžiai, UNESCO paveldo objektai.

Septintas skyrius – Charakterystyka regionów geograficznych Polski (Geografiniai Lenkijos regionai) – 46 psl., 8 poskyriai. Septintame skyriuje nagrinėjami 7 Lenkijos regionai. Pateikiama jų geografinė padėtis, gamtinis ir visuomeninis apibūdinimas, išryškinamas kiekvieno regiono savitumas. Paskutinis poskyrius skirtas mokinių projektinei veiklai – savo gimtojo regiono apibūdinimui.

Aštuntas skyrius – Polska w świecie (Lenkija pasaulyje), 8 psl., 1 poskyris. Šiame poskyryje nagrinėjama Lenkijos vaidmuo pasaulyje – politikoje, Europos sąjungoje, pasaulio ūkyje, tarptautiniame bendradarbiavime.

Metodologinis lygis. Vadovėlis gausiai iliustruotas: skirtingo mastelio žemėlapiai, kartoschemos, schemas, diagramos, nuotraukos, lentelės. Iliustracijos užima apie vieną trečdalį vadovėlio apimties. Beveik kiekvieną poskyrį papildo naudinga informacija „svarbu ir įdomu“. Tai iš tikrųjų mokiniams naudinga, aktuali, svarbi ir įdomi medžiaga. Pvz., po Lenkijos klimato apibūdinimo rubrikoje „svarbu ir įdomu“ pateikiama papildoma informacija apie pasaulio klimato pokyčius ir su tuo susijusius padarinius (p. 32-33). Kitas pavyzdys - pagrindinį vadovėlio tekstą apie Lenkijos žemės ūkį lemiančius veiksnius papildo įdomi ir svarbi medžiaga apie tai kaip Europos Sąjunga keičia Lenkijos žemės ūkį, aptariamas investicinis bumai (p. 88-89). Gilesniam medžiagos studijavimui rubrikoje „svarbu ir įdomu“ yra nurodytos internetinės nuorodos.

Kiekvieno poskyrio pagrindinis tekstas pasibaigia teorinėmis ir praktinėmis užduotimis, o skyriaus pabaigoje – medžiagos apibendrinimas (kuriame glaustai surašyti pagrindiniai skyriaus teiginiai ir paryškintos esminės sąvokos) bei geografinių žinių ir gebėjimų patikrinimui skirtos užduotys „Wiesz czy nie wiesz?“ („Žinai ar nežinai?“).

Taip pat prie tam tikrų poskyrių yra pateikiamos papildomos praktinės užduotys (pvz., p. 59 prašoma apskaičiuoti natūralaus gyventojų prieaugio koeficientą). Yra galimybės atlikti projektinę veiklą (186-187 p.).

Vadovėlio pabaigoje pateikta gana nemažai įvairios gamtinės, socialinės ir ekonominės statistinės informacijos, vadovėlio sąvokų rodyklė bei viso vadovėlio medžiagą apibendrinančios užduotys, padėsiančios mokiniams rengtis geografijos egzaminui.

Recenzento nuomone vadovėlis yra tinkamai metodiškai parengtas. Pageidautina, kad vadovėlio gale būtų ir svarbiausių terminų žodynas.

Informacija apie Lietuvą. Kadangi vadovėlis yra skirtas nagrinėti Lenkijos geografijai, informacijos apie Lietuvą beveik nėra. Lietuva minima tekste apie Lenkijos geografinę padėtį, nurodomas sienos ilgis (10 p.) bei vaizduojama Europos sąjungos žemėlapiuose (196 ir 197 p.).

Informacijos apie Lietuvą, kaip apie kaimyninę Lenkijos šalį galėtų būti daugiau. Pvz., lyginant apledėjimo paliktas reljefo formas, klimato panašumus, socialinius-ekonominius rodiklius (pvz., prekybos partnerės, bendras elektoenergijos ir transporto kelių jungtis), aptariant turimo kryptis (piligriminį turizmą) bei etninius savitumus (tautines mažumas).

Išvados:

1. Recenzuotas vadovėlis gero teorinio ir dalykinio lygio, gerai, gausiai ir įdomiai iliustruotas įvairaus mastelio žemėlapiais, diagramomis, kartoschemomis, schemomis, nuotraukomis. Vadovėlyje pateikiami įdomūs ir aktualūs pavyzdžiai, yra temas apibendrinantys teiginiai, teorinės ir praktinės užduotys, papildoma statistinė informacija.
2. Recenzuojamame vadovėlyje „Puls Ziemi“ Lietuva minima vieną kartą pirmame poskyryje (10 p.) bei vaizduojama 2 Europos sąjungos žemėlapiuose (196 ir 197 p.). Visi lietuviški pavadinimai rašomi lenkiška transkripcija.

Pasiūlymai:

1. Miestų, upių, ežerų ir kitus geografinius pavadinimus rašyti dviguba transkripcija (lietuvių – lenkų) arba naudoti lietuvišką kaip tai daro kitų šalių kartografs, kaip rašoma ir Lenkijoje išleistuose turistiniuose žemėlapiuose.
2. Geografijos vadovėliuose informacijos apie Lietuvą, kaip apie kaimyninę Lenkijos šalį galėtų būti daugiau. Pvz., lyginant apledėjimo paliktas reljefo formas, klimato panašumus, socialinius-ekonominius rodiklius (pvz., prekybos partnerės, bendras elektroenergijos ir transporto kelių jungtis), aptariant turimo kryptis (piligriminį turizmą) bei etninius savitumus (tautines mažumas).

Doc. dr. Regina Subotkevičienė